

Sau phán quyết mang tính lịch sử ngày 12/7 về vịnh Đông của Tòa Trọng tài, có 2 câu hỏi được mọi người đặt ra. Thứ nhất, phán quyết đó sẽ được thực thi như thế nào? Thứ hai, chúng ta trông đợi phản ứng như thế nào từ các bên có tuyên bố chủ quyền và các bên liên quan?

Đối với Philippines, quốc gia đầu tiên phản ứng khi xem xét quy trình tiếp theo nhằm chứng minh những tuyên bố chủ quyền bao phủ phần lớn Vịnh Đông của Trung Quốc thì phán quyết của PCA là một chiến thắng pháp lý lớn. Trái ngược với những dự tính, chỉ 5 tháng sau phán quyết của PCA đầu tiên về ý kiến phần lớn trong số 15 yêu cầu khi kiến nghị của Manila. Điều này khiến các nhà quan sát ngạc nhiên bởi chiến thắng tuy nhiên đối với Philippines.

Tuy nhiên, đối với Trung Quốc, nhà cầm quyền của nước này phải hứng chịu một thất bại nặng nề và một đòn đánh mạnh vào danh tiếng của quốc gia này. PCA đã bác bỏ quyền mà Trung Quốc cho rằng có từ lâu trong việc khai thác dầu khí, đánh bắt cá mà Trung Quốc tuyên bố trong cái gọi là "đường 9 đôn" do trái với Công ước Liên hợp quốc về Luật biển (UNCLOS) năm 1982. PCA tuyên bố thậm chí ngay cả khi UNCLOS chưa có hiệu lực thì cũng không có bằng chứng về việc "Trung Quốc có những quyền này trên gần như toàn bộ khu vực Biển Đông".

PCA cũng đồng thời kết luận rằng Trung Quốc đã vi phạm quyền chủ quyền của Philippines trong Vùng đặc quyền kinh tế 200 hải lý của nước này về việc ngấm cặn, quấy nhiễu các tàu thăm dò dầu khí và tàu cá của Philippines cũng như tiến hành các hoạt động bồi đắp đất các bãi đá trong giai đoạn 2013-2015.

Hơn nữa, các đảo nhân tạo Trung Quốc đã xây dựng gây ra tác hại không thể bù đắp đối với các rạn san hô, do đó vi phạm các nghĩa vụ của nước này theo UNCLOS trong việc bảo vệ môi trường biển và làm trầm trọng thêm các tranh chấp giữa hai bên trong quá trình tiến hành.

Phán quyết của PCA cũng là một đòn đánh mạnh vào Đài Loan. Đài Loan lập luận rằng đảo Ba Bình (Itu Aba), do Đài Loan chiếm đóng từ năm 1946, là đảo có di sản tích lũy nhất của quần đảo Trường Sa và là hòn đảo có đủ điều kiện cho con người sinh sống và mang lại Vùng đặc quyền kinh tế. PCA đã phán quyết rằng các thực thể ở khu vực Trường Sa không phải là đảo mà chỉ là bãi đá và chỉ có vùng lãnh hải tối đa là 12 hải lý. Chính quyền Trung Quốc Thái An Vĩnh đã bác bỏ phán quyết, song không thể phủ nhận "đường 9 đôn".

Đối với các nước Đông Nam Á trực tiếp hay gián tiếp liên quan đến tranh chấp, phán quyết này cũng có thể được đánh giá là một thắng lợi, bởi "đường 9 đôn" cắt vào Vùng đặc quyền kinh tế của Việt Nam, Malaysia, Brunei và Indonesia. Phán quyết không công nhận "đường 9 đôn", các thực thể phán quyết nguyên quyền chủ quyền của các quốc gia ven biển trong Vùng đặc quyền kinh tế của các nước này. Đồng thời, phán quyết công nhận vị trí của Indonesia và không tiến hành tranh chấp giữa Indonesia và Trung Quốc ở vùng biển gần quần đảo Natuna.

Trung Quốc sẽ làm gì tiếp theo? Trách phán quyết này, một số chuyên gia cho rằng các thẩm phán có thể đưa ra một số điều khoản gì đó để dành cho Trung Quốc. Tuy nhiên, thực tế lại không như vậy.

Bức Kinh miêu tả phán quyết là một âm mưu chính trị do Mỹ xúi giục và sẽ có gọng tay hợp sự ủng hộ của các nước khác để làm một uy tín của phán quyết. Cũng rõ ràng là Trung Quốc có thể có một hành động kiên quyết để không định chấp nhận quyền lãnh thổ và quyền tài phán quốc gia, trong đó có khả năng tuyên bố thiết lập Vùng Nhấn định Phòng không trên quần đảo Trường Sa, cũng có các lực lượng quân sự trên các đảo nhân tạo, đẩy mạnh việc bảo vệ các tàu cá Trung Quốc hoạt động trong "đường 9 đôn".

Trong trường hợp xấu nhất, Trung Quốc có thể phong tỏa nhóm thủy quân lực lượng Philippines đang trú trên một tàu chiến của Hải quân Mỹ, hoặc bắt đầu việc bồi đắp bãi biển Scarborough (Trung Quốc gọi là đảo Hoàng Nham). Những hành động như vậy có thể gia tăng đáng kể căng thẳng với Mỹ và Biển Đông.

Trong trung và dài hạn, Trung Quốc có thể miễn cưỡng thừa nhận phán quyết bằng cách điều chỉnh yêu sách của mình phù hợp với UNCLOS. Tuy nhiên, để làm được điều này sẽ đòi hỏi một chính sách "quay đầu" rất khó để thuyết phục người dân Trung Quốc, đặc biệt là khi Chủ tịch Tập Cận Bình đã đưa ra những khẳng định mạnh mẽ về chủ quyền từ khi nhậm chức vào năm 2012.

Trong những giờ phút sau phán quyết, một số nước Đông Nam Á đã ra tuyên bố ghi nhận phán quyết. Hai tuần nữa, Bộ Ngoại giao các nước thành viên Hiệp hội các Quốc gia Đông Nam Á (ASEAN) sẽ nhóm họp tại thủ đô Viêng Chăn, nơi mà phán quyết này sẽ chi phối phần lớn thời gian thảo luận của họ. Trung Quốc đã khéo léo khai thác sự chia rẽ trong ASEAN khi theo đuổi lợi ích riêng của mình. Tại Côn Minh hai tháng trước, một số thành viên ASEAN cho rằng một Tuyên bố chung nhằm ủng hộ phán quyết của PCA có thể dẫn đến sự hỗn loạn và chia rẽ mới.

Ian Storey, nhà nghiên cứu cao cấp thuộc Viện Nghiên cứu Đông Nam Á (ISEAS). Bài viết được đăng trên tờ [The Straits Times](#).

Vấn Công (gt)